

BYNATUR I AARHUS

Vejledning og eksempler

Sådan forbedrer vi bynaturen og øger biodiversiteten

AARHUS
KOMMUNE

INDHOLD

DEL 1 NATUREN I BYEN	3
Det står der i planerne	4
Hvad gør bynatur godt for ?	5
Opskriften på rigere bynatur	6
Året rundt	7
DEL 2 VEJLEDNING OG EKSEMPLER	8
Parker og grønne områder	9
Træer, krat og småskove	16
Nyanlæg og klimatilpasning	20
Kommunikation	22

Dette hæfte er udarbejdet af
projekt Bynatur i Team Grønne Områder, Teknik og Miljø, Aarhus Kommune 2019

Tekst: Ulla Aude

Lay out: Annette Linnemann

Fotos, hvor ikke andet er nævnt: Aarhus Kommune

Kontakt: groenneomraader@mtm.aarhus.dk

DEL 1 NATUREN I BYEN

Dette hæfte er udarbejdet som inspiration og praktisk vejledning til, hvordan vi kan øge biodiversiteten i bynaturen, så vi opnår et gavnligt samspil mellem biologi, naturoplevelser og funktioner til gavn for naturen og til glæde for vi mennesker.

Bynatur er et modsætningsfyldt begreb. Det er natur i byen og kan findes i små og store områder og kiler i byen og forstæderne: både parker, kirkegårde, hække og hegn, langs idrætsanlæg, vejrabatter og gadetræer, vandløb og søer, småskove og krat, grønne områder, restarealer og som det grønne rundt om bygninger og kontordomiciler.

Bynatur omfatter alle de dyr og planter, som lever i byen. Bynaturen er ofte menneskeskabt, planlagt og plantet, men kan også være arter, der naturligt har tilpasset sig forholdene i byen.

I Aarhus Kommune har vi i Grønne Områder i Teknik og Miljø de seneste fem år arbejdet med nye driftsformer på arealer som parker, skove, kirkegårde, vejrabatter og restarealer. Vejledningen her samler denne erfaring til brug for forvaltere i Aarhus Kommune og til alle andre interesserede.

For udover kommunens parker og mange grønne områder, ejes mange af de grønne arealer af fx. boligforeninger, private udlejere, og i udkanten af centrum findes mange store erhvervsområder med primært græsplæner imellem domicilerne.

Med dette hæfte vil vi inspirere til, hvordan vi forbedrer artsrigdommen på de grønne områder. Vi viser eksempler på enkle virkemidler, der kan gøre hele forskellen.

Vi kan selvfølgelig ikke have vild og frodig bynatur alle steder, men omvendt skal vi til at spørge os selv, hvorfor vi har græsplæner overalt?

Det står der i planerne

I Aarhus Kommune fortætter vi byområderne, så der bliver plads til de mange mennesker, som hvert år ønsker at bosætte sig i kommunen. Det betyder, at trykket på de grønne områder øges. Derfor er det vigtigt, at vi indtænker naturen over alt, hvor der er plads; selv på de "kedelige" og måske tiloversblevne arealer. På den måde kan vi være med til at sikre en bæredygtig byudvikling med plads til både mennesker og natur. I planerne er der allerede et stort fokus på at øge biodiversiteten og gøre bynaturen i Aarhus Kommune vildere. Her ridser vi kort op, hvor bynatur og biodiversitet er nævnt i de kommunale planer og strategier:

Aarhus Kommunes Planstrategi Klog vækst frem mod 2050 (se side 18) beskriver, hvordan biodiversiteten skal øges og at forskelligartede planter skal indtage restarealer langs veje og stier. I Kommuneplan 2017 står der i retningslinjerne for "en grønnere by med mere blå" (se side 59), at vi skal øge biodiversiteten ved at forbedre og udvikle eksisterende og nye grønne områder som levesteder og spredningskorridorer for dyr og planter. Også i "den tætte by" beskriver Kommuneplan 2017 (se side 75) at opholdsarealerne skal

udformes, så der opnås et varieret og oplevelsesrigt grønt miljø af høj kvalitet og rig biodiversitet.

Danmark har tilsluttet sig EU's mål, om at standse tabet af biodiversitet inden 2020. At standse nedgangen af arter er også FN's Verdensmål nr. 15.5.

I budgetforliget for 2019 er Aarhus Kommune på tværs af magistraterne blevet bedt om at øge arbejdet med bynatur.

» *Forligskredsen ønsker, at Teknik og Miljø og øvrige magistratsafdelinger arbejder videre med at skabe større biodiversitet i parker, anlæg, rabatter, i områder ved ældrecentre med videre. Det kan ske ved at undlade græsklipning i udvalgte områder, ved såning af engblanding og lignende, i det omfang det kan realiseres inden for de givne økonomiske rammer...*

Citat—budgetforliget 2019

Hvad gør bynatur godt for

Bynatur er en afgørende indsats at arbejde med, når vi vil øge byens og lokalsamfundets liveability. Mange undersøgelser har allerede bevist, at sundhedsperspektivet set i forhold til adgang og brug af grønne områder er afgørende for vores velbefindende.

Den grønne og blå bynatur tilføjer ekstra værdi til byen for mennesker, planter og dyr, i form af oplevelser, fødekilder og levesteder.

En mere naturlig bynatur hjælper til at formidle naturen til byens borgere med de skiftende årstider og alle de oplevelser, der hører med.

➤ Oplevelser:

En vildere bynatur giver oplevelser og overraskelser for både børn og voksne og er med til at højne de rekreative tilbud.

➤ Sundhed og livskvalitet:

Det grønne forbedrer luftkvaliteten, dæmper oplevelsen af støj, øger lysten til at være udenfor og inspirerer til at vælge en aktiv livsstil.

➤ Gavn for dyr og planter:

Vi vil i Aarhus Kommune have mere og bedre bynatur for at løfte FN's Verdensmål om at standse tabet af biodiversitet. Byens vækst belaster levesteder for dyr og planter. Byen skal vokse klogt så der både bevares og skabes nye og bedre levesteder for planter og dyr.

IDÈ

Man kan med få midler etablere en sansehøve ved at fjerne græstørven og udså en hjemmehørende blomsterblanding i stedet, der vil tiltrække insekter og fugle omkring plejehjemmet.

IDÈ

Eller du kan skabe et vildere udeområde ved skolen, der kan bruges til udeundervisning i naturfag.

Opskriften på rigere bynatur

Dyr og planter har de samme behov i bynaturen som i den 'rigtige' natur, for at spredes og trives. For at skabe gode livsvilkår og sikre en stor biodiversitet bør følgende fem punkter overvejes i ethvert projekt:

➤ Varier:

Arter har forskellige strategier for overlevelse. Derfor er det vigtigt at tilgodese de forskellige konkurrencevilkår ved at indtænke variation ved nye anlægsopgaver. I stedet for at udlægge muld og så græsfrø, kan du fx bruge grus og råjord og lade planter indvandre selv og/eller så en blomsterblanding med hjemmehørende arter.

➤ Gør plads:

Størrelsen på arealet hænger sammen med artsrigdommen. I parker kan der ofte findes plads til at omlægge store græsplæner til sammenhængende arealer med vild bynatur. Det kan ske gennem en omlægning i drift eller tilplantning eller såning med forskellige arter af planter.

➤ Føde:

Tænk over, om arealet og de omkringliggende grønne områder har føde året rundt. Ved at have stor biologisk variation (blomster i hele sæsonen, dødt ved, kvasbunker og gamle blade, vand eller våde områder, og sten) vil der automatisk være fødegrundlag og levesteder for flere arter.

➤ Giv tid:

Det tager lang tid for en bestemt naturtype at opstå, derfor er kontinuerlighed vigtigt før et område bliver artsrigt. Ofte vil det være sådan, at jo længere tid et område har fået lov at udvikle sig, jo større variation er der, og jo flere arter lever der.

➤ Giv slip:

Arter indfinder sig, hvor de kan vokse og overleve. Derfor kan det være en god ide at lade nogle arealer passe sig selv, eventuelt med få målrettede indgreb.

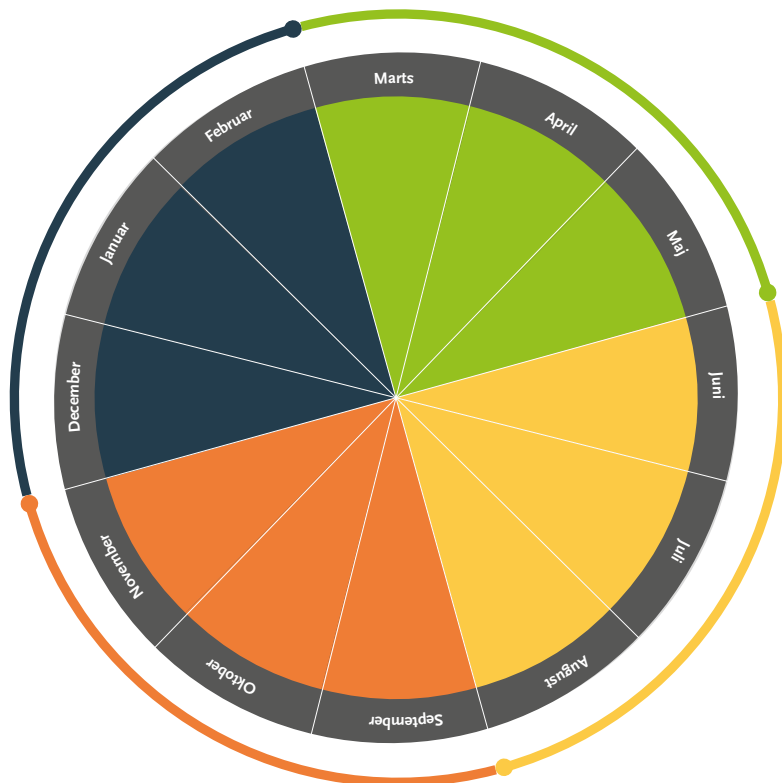
Ved at arbejde med disse fem punkter er der gode vilkår for at forskellige arter kan indfinde sig på området. Det er dog vigtigt at huske på, at rekreative, æstetiske, historiske eller sikkerhedsmæssige forhold skal respekteres i ovennævnte punkter.

Bynaturen året rundt

DETTE KAN GØRES ÅRET RUNDT

Bevar og understøt våde områder og anlæg nye våde områder. Det øger artsrigdommen væsentligt og bliver levested for mange arter.

Placer sten i dynger eller grupper til de varmesøgende dyr som f.eks. firben.

> VINTER

Fældning af træer: bevar som højstub eller lad stammen blive liggende. Den døde træstamme er føde og levested for mange dyr, insekter, larver, mosser og svampe.

Husk at holde øje med hulheder, inden du fælder. Der kan bo f.eks. ugle eller flagermus, og da skal fældning undgås eller udsættes.

Lad naturen passe sig selv og vent med at fjerne blade, til frosten er væk.

> FORÅR

Blomstereng kan udsås nu, eller til efteråret.

Plant stauder og urter (altid hjemmehørende). Vælg flerårige arter eller arter, der sår sig selv eller deler sig.

Blomstereng klippes to gange årligt. Første gang i tidsrummet 20. maj-1. juni. Afklippet er ikke voldsomt, så man kan lade det ligge.

> SOMMER

Gå på opdagelse og bemærk, hvor der i forvejen er mange arter og se, hvordan du kan understøtte dette i driften.

Klip først hækken efter Sankt Hans.

> EFTERÅR

September
Rengør redekasser, så de er klar til en ny sæson.

Læg forårsblomstrende løg (botaniske og hjemmehørende).

Så blomstereng i efteråret eller vent til foråret.

Klip blomstereng anden gang nu, men lad høet ligge i fjorten dage, så frøene drysser af inden opsamling.

Naturgræs klippes én gang årligt i perioden 1. sept. - 15. okt., og afklip bliver liggende.

Gem afklippede grene til kvasbunker i hegn og krat, det sikrer overvintringssteder for mange dyr.

Oktober
Riv blade sammen, men behold dem på arealet ved at samle dem under krattet, hegnet eller hækken. Det sikrer overvintringssteder for mange dyr.

Plant buske og træer (hjemmehørende) og tænk over udvalget af blomster, frugter, bær og nødder.

November
Redekasser sættes op i efteråret, så fuglene kan vænne sig til dem.

DEL 2 VEJLEDNING OG EKSEMPLER

Hvor finder vi plads?

Det er en god ide at kigge på de omkringliggende arealer, når vi overvejer, hvordan vi kan forbedre kvaliteten af bynatur.

Det giver nemlig lettere adgang for dyre-, insekt- og plantelivet, hvis der kan skabes sammenhæng med andre naturområder – en såkaldt grøn kile eller spredningskorridor.

Alle tiltag i retning af mere artsrige områder er gode, og et isoleret grønt område skaber stadig fødekilder og levesteder for dyr, insekter og planter og ikke mindst større oplevelser end en græsplæne.

Lidt plads har også ret. Det kan være på alt fra udkanten af en boldbane, i krat og hegn, et hjørne af skolegården, vejrabatten, støjvolden og taget af cykelskuret. Vildere bynatur kan udfoldes på store arealer i parker og bynære skove, på strandene, ved institutioner, legepladser, på ubenyttede arealer og i hække og hegn langs stier, åforløb og både i og omkring søer.

På alle sådanne steder kan du lade vild bynatur indfinde sig eller hjælpe den på vej. Et vigtigt element i dette, er dog også at lade være med at styre og pleje for meget i de områder, der i forvejen er værdifulde.

Foto: Lars Brøndum

Parker og grønne områder

Der er fortsat behov og plads til almindelige kortklippede plæner til leg og picnic, men i dag fylder store, ensartede plæner meget i vores parker og grønne områder. De kortklippede plæner har dog en meget lille biologisk værdi og kræver samtidig intensiv pleje. Overvej, om dele af plænerne kan omlægges til eng.

De store områder har et enormt potentiale. Hvis dele af områderne bliver driftet med fokus på biodiversitet, vil de kunne rumme en artsrig flora til gavn for dyr og insekter. Det vil også skabe glæde for børn og voksne, der kan nyde synet eller gå på opdagelse ad slåede stier ind igennem det høje enggræs.

Sådan omlægges et areal til blomstereng:

I august skrælles 4-5 cm græstørv af med mini-graver og køres væk. Arealet ligger i 14 dage før den fræses for at fjerne fremspiret ukrudt.

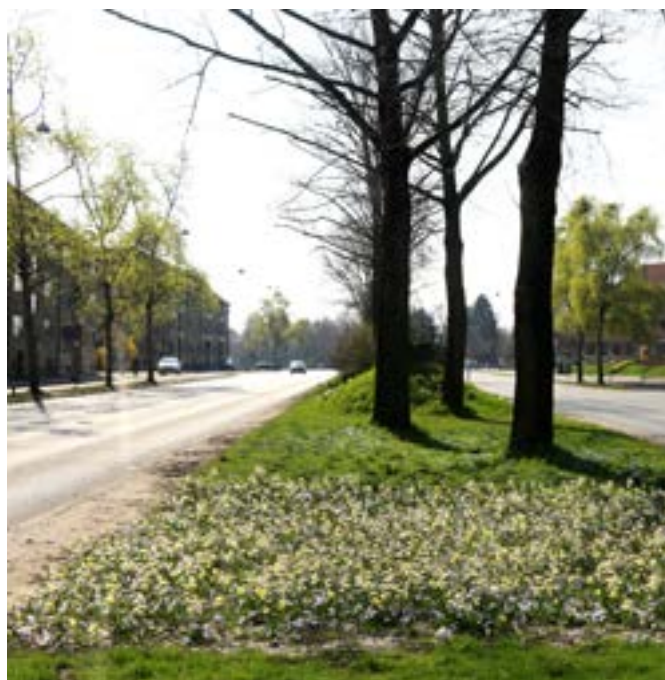
Så ligger jorden brak yderligere 14 dage inden arealerne fræses og tilsås i de to første uger i september.

For at nedbringe næringsstofindholdet i jorden, kan den med fordel blandes op med sand, inden der sås.

► Lerbjergparken

Græs omlagt til eng i Tilst. På et stort græsområde gennemførte vi forsøg med to forskellige slags omlægning. Et sted pløjede vi græsset op og såede engblanding i. På arealet ved siden af fjernede vi græstørven og såede engblanding. Der, hvor vi fjernede tørven helt, kom den blomstrende engblanding klart bedst. Det er en dyrere løsning at fjerne tørven, men resultatet er bedre og holder længere.

► Ringgaden

I 2016 blev dele af Ringgadens brede midterrabat omdannet til blomstereng. Græstørven blev fjernet og kørt bort, der blev lagt forskellige bivenlige blomsterløg og udsået en frøblanding af hjemmehørende arter. Ringgaden fik et blomstrende grønt look. Synet af de farverige engblandinger kunne nydes fra 2017 og står også flot i dag.

Parker og grønne områder **konkrete tiltag**

➤ **Mindeparken**

Våd græsplæne omlagt til eng. I et område i Mindeparken, med næsten permanent våd plæne, blev følgende arter fundet inden omlægningen: Hvidkløver, engkarse, alm. brunelle, bidende ranunkel, alm. hønsetarm, kærfladstjerne, lancetvejbred, bellis, engrottehale, rajgræs og flere græsser. Der var derfor meget at vinde ved at omlægge arealet.

Problem:

I et område af Mindeparken, der ligger op mod skoven, er der meget vådt og græsklipperen kørte fast og lavede kørespor i plænen.

Løsning:

Arealet slås med buskrydder én gang om året i september, og afklippet samles ind efter 14 dage. På grund af den våde bund er der meget artsrigt med almindelige engflora, som tiltrækker masser af insekter, bl.a. guldsmede.

Området egner sig godt til omlægning, og det skaber en god overgang fra skoven til parken. Et skilt forklarer, at området er omdannet til eng og borgerne roser initiativet.

Parker og grønne områder **konkrete tiltag**

Problemområder:

De meget våde eller tørre arealer eller skrænter, der i forvejen volder besvær for plæneklipperen, er et oplagt sted at starte.

Disse områder afdækkes for at identificere naturlige potentialer eller naturgrundlag til at udvikle en alsidig urteflora. Her kan benyttes målrettet pleje med henblik på at udvikle forskellige biotoper og dermed forskellige levesteder for dyr og planter.

Lad udvalgte græsflader være, så de kan udvikle sig naturligt. Efter en årrække vil der flere steder komme vedplanter (buske og træer), og området bevæger sig mod krat.

Lad nedfaldne blade ligge i bunker. Læg dem ind i et nærtliggende krat eller skov eller hen i et staudebed. Bladene bruges som fødekilde af en lang række nedbrydere og er gemmested for insekter.

Saml store og mindre sten i bunker eller stendiger til glæde for insekter og firben, der nyder at sole sig på dem. Yderligere kan de bruges til skjul og overvintringssted.

➤ Vennelyst parken

På en sydvendt skrænt lagde vi store marksten i varierende størrelse. Sten bliver særligt varme i solen og bliver derfor hurtigt et levested for varmesøgende arter. Stenene kan også bruges til ophold og leg.

Parker og grønne områder **konkrete tiltag**

Nøjes med at klippe græs 1-2 gange om året, og stop med at gøde arealerne. Græs bør kun slås oftere, hvis arealets anvendelse kræver det, som på boldbaner eller på grund af oversigtsforhold. Grønne elementer, der fremmer mere artsrige arealer, er fx naturgræs og blomstereng, hvor blomstereng højner den rekreative og æstetiske værdi mest.

Varier gerne klipningstidspunkt fra år til år ved begge driftstyper. Store arealer kan opdeles i flader der klippes på forskellige tidspunkter samme år. Det sikrer, at forskellige urters frø når at modnes, og diversiteten fremmes.

Sådan driftes naturgræs og blomstereng

Naturgræs klippes 1 gang årligt i perioden 1. september–15. oktober. Afklippet bliver liggende.

Blomstereng klippes 2 gange årligt. Første gang i perioden 20. maj – 5. juni og anden gang 15. – 30. september. Først efter 14 dage, når frøene er drysset af, opsamles afklippet for at udpine jorden for næringsstoffer.

➤ Marselisborg hospitalspark

Vi omlagde et areal på 30x50 meter til blomstereng. Græsset blev pløjet, og der blev udsået grøftkantsarter, blandt andet af gul okseøje og magueritter. Området blev slået én gang i september. Det gav et flot resultat i tre år. Ind i området blev der slået små stier, der inviterer små ben til at gå på opdagelse. Omlægningen fik ros af borgerne, der fortalte, at de gik tur med børnebørn og kiggede på bier eller blot nød at opleve det.

Parker og grønne områder **konkrete tiltag**

➤ **Åparken: Dynamisk staudebed**

Anlæg bedet med ren jord fri for ukrudt. Oven på mulden lægges 5-7 cm grus str. 4-8 mm. Dette forhindrer en del ukrudt i at spire, og det holder på vækstlagets fugtighed. Benyt stauder med blomster, der tiltrækker insekter og sammensæt dem, så blomstringsperioden ligger fra tidligt forår til sent efterår. Lad de visnede stauder stå i vintertilstand og klip dem først ned til foråret. Herved er der frø til føde for fugle og overvintringssteder for insekter. Plejepris pr m² efter etablering er ca. 50-80 kr. ex. moms.

Parker og grønne områder **konkrete tiltag**

Aarhus-blandingen

Knopurt, *Centaurea jacea*
Almindelig brunelle, *Prunella vulgaris*
Almindelig kællingetand, *Lotus corniculatus*
Almindelig røllike, *Achillea millefolium*
Almindelig Torskemund, *Linaria vulgaris*,
Bakke-nellike, *Dianthus deltoides*
Gul okseøje, *Glebionis segetum*
Hvid okseøje, *Leucanthemum vulgare*
Rødkløver, *Trifolium pratense*
Dagpragtstjerne, *Silene dioica*
Cikorie, *Cichorium Intybus*
Musse-vikke, *Vicia cracca*
Kornblomst, *Centaurea cyanus*
Klinter, *Agrostemma githago*
Blåhat, *Knautia arvensis*
Merian, *Origanum vulgare*
Prikbladet perikon, *Pericon perforatum*

Blandingen er sået i rabatten i Grønnegade i Aarhus, se side 20.

► **Bynaturgruppen i Team Grønne Områder**

har udviklet denne frøblanding, bestående af hjemmehørende arter. Med denne blanding får du en lang blomstringssæson, med føde til insekter, der gør området smukt at se på i så lang en periode som muligt. Blandingen kan fint sås i både vejrabatter og på større arealer.

Parker og grønne områder økonomi ved omlægning

At omlægge fra hyppig græsslåning til høslæt har nogle omkostninger, hvis medarbejdere skal efteruddannes, eller der skal indkøbes maskiner der kan opsamle afklippet imens det slås.

Når man ser på statistikken for de forskellige elementer i faktaboksen, kan man tydeligt se årsagen til, at vi oftest plejer grønne områder som fælledgræs eller græsflade.

Naturgræs med én årlig klipning er derfor billigst når man har natur for øje. Blomstereng er lidt dyrere i drift, blandt andet fordi vi skal bortskaffe afklippet. Blomstereng skal derfor vejes op mod det fødegrundlag for insekter det giver, sammen med den rigere naturoplevelser vi mennesker opnår.

ELEMENT	ENHEDSPRIS
Brugsgræs	2,98 kr
Fælledgræs	0,96 kr
Græsflade	0,85 kr
Naturgræs	0,43 kr
Rabatgræs	0,62 kr
Blomstereng	1,24 kr
Krat	0,14 kr

➤ Tabellen viser Danmarks Statistiks omkostningsindeks for drift 2018. Enhedspriserne er prisen for driften af 1 m² af elementet pr. år og er ekskl. moms.

Træer, krat og småskove

Træer højner den æstetiske værdi ved at bringe grønt til bybilledet og giver indblik i årstidernes skifte.

De er imidlertid først for alvor værdifulde for specielt insekt- og dyreliv, når de er gamle og døende, og skal så vidt muligt bevares. De agerer levested og fødekilde for et væld af forskellige svampe, mos, laver, insekter, fugle og dyr. Denne funktion er specielt gældende, når de er døende eller døde, hvor vedet er den vigtigste kilde til at øge biodiversiteten.

For inspiration til hjemmehørende arter, er Naturstyrelsens publikation, 40 danske træer og buske, et godt sted at starte:

<https://naturstyrelsen.dk/publikationer/2008/dec/40-danske-traeer-og-buske/>

Nyeetablering af træer

Ved nyeetablering af træer i byen, skal man give dem optimale vækstvilkår, så de har en chance for at blive gamle. Giv dem store plantehuller, der er opbygget efter fagligt korrekte metoder, og vælg et træ der også om mange år, passer i størrelse til stedet, det skal stå. Sørg for, at der ydes etableringspleje (vanding, friholdelse for ukrudt) for at give træerne den bedst mulige start.

Etablering af krat

Hvis du ønsker krat på et areal, kan du lade området stå urørt og vente til vedplanter selv indfinder sig. Det kan dog tage lang tid, og du har ikke indflydelse på, hvilke arter der kommer. Her kan du i stedet plante forskellige buske og træer, så der er en beplantning fra start, der blander sig med selvsåede arter.

Hvis pladsen er trang

Udvælg små træer, hvis pladsen er trang, så de ikke bliver til riskikotræer, når de bliver gamle. Derved kan de stå til naturligt forfald, når de ældes, og fungere som levested for insekter og fugle.

Risikotræer

Hvor den eneste mulighed er fældning, bør træet fældes som højstub, så der efterlades mest mulig stående dødt ved. Hvis æstetikken ikke tillader, at en højstub står naturligt, kan stammen lægges ind i et nærliggende krat eller ved udvalgte steder beskæres til en dekorativ skulptur.

Træer, krat og småskove **Konkrete tiltag**

Dødt ved kan bruges på mange måder

Lad det ligge

Lad stamme og grene stå eller ligge som dødt ved, hvor der er plads. En stamme med grene på er dekorativ og giver et sted at sidde eller klatre på i mange år til glæde for børn og legesyge sjæle. Dødt ved giver føde og bosted til en masse insekter og hulrugende fugle.

Hügelbede

Lav hügelbede af både stammer og grene og dæk det med jord. Det er en let måde at skabe et højbed, hvor der frigives næring over mange år.

Brændestabler

Mellemstore grene kan lægges som brændestabler til henfald. Det giver et mere stramt æstetisk udtryk end de mere rodede kvasbunker.

Krat

Mindre grene og kviste lægges ind i krat eller under hække og buske som kvasbunker eller kvashegn. Bunkerne fungerer som skjule-, overvintrings- og redested for flere dyr og insekter bl.a. mus, pindsvin, humlebier og småfugle. De tjener også som fødekilde for nedbrydere som svampe, biller, larver, regnorme og bænkebidere. De kan også bruges til et insekthotel.

➤ Riis Skov

Risikotræ ved en legeplads. Det væltede træ blev gennemgået for de farligste højsiddende klemfælder og sikret så træet ikke kan rulle rundt, hvis der kravler børn op i kronen. På den måde kan det blive liggende til naturligt henfald, så de små biller har noget at bore i, og børnene har noget at klatre på. De afskårne grene blev liggende under træet eller flyttet ind i skovbunden.

Træer, krat og småskove **konkrete tiltag**

➤ **Moesgård Strand**

Parkeringspladsen ved Moesgård Strand blev ofte brugt til picnicområde, når gæsterne havde behov for at trække ind i skyggen. Da egetræerne på pladsen trængte til at blive tyndet, og de gamle jordveje skulle erstattes med stabilgrus, valgte vi derfor at genbruge det hele på arealet ved at etablere hügelsebe-
de. De tynde egetræsstammer og overskudsjorden blev arrangeret i volde og plantet til med skovjord-
bær, ribs og solbær til glæde for de mange skov- og strandgæster samt fuglelivet.

Træer, krat og småskove **konkrete tiltag**

➤ **Greenshare Fælleshave**

Det frivillige havefællesskab Greenshare Community Garden henvendte sig til kommunen, da en gammel kastanje på arealet skulle fældes grundet svamp og risiko for, at træet ville vælte. De ønskede at genbruge alt fra træet i området. Træet blev fældet som en højstub. De største grene blev placeret til siddepladser, mens de store grene blev til kanter til bedene. Mindre grene og kviste er blevet lagt i kvasbunker til kvashegn, der kan dække ind til naboen. Til sidst blev det overskydende træ fliset og lagt ud på et mudret område, så brugerne nu kan gå tørskoede. Hele træet er således blevet omfordelt på arealet og indgår på forskellig vis til at øge biodiversiteten i fælleshaven.

Nyanlæg og klimatilpasning

Ved nyanlæg kan og skal vildere bynatur overvejes fra starten. Her er nemlig en unik mulighed for at skabe et område, der både højner biodiversiteten, er æstetisk flot, let at drifte, og som tilføjer rekreative værdier til omgivelserne.

Den unikke mulighed for at højne et areals værdier gælder også, når vi planlægger, hvordan overfladevand skal håndteres i klimatilpasningsprojekter. Her kan vi samtænke håndteringen af overfladevand med plantearter, der trives i periodevis våde områder.

Der findes ikke en standardløsning for anlæg af vild bynatur. Det afhænger af, hvilken slags naturtype vi ønsker at fremme, og valg af jord og planter afhænger deraf. For et vellykket resultat er det vigtigt at sørge for at plantesammensætning og jord matcher. Det sikrer, at planterne får de bedst mulige levevilkår, trives og derved er lettere at drifte.

► Nyanlæg i Grønnegade

I 2017 skulle Grønnegade omlægges til cykelgade. Det resulterede i bredere rabatter med plads til at plante i. Der er plantet forskellige træer og udsået en blomsterblanding lavet specielt til gaden. Træerne giver et grønt tag til gaden, mens urterne fra blomsterblandingen skaber masser af farver og liv med de flotte blomster, der tiltrækker summende insekter og bier.

Nyanlæg og klimatilpasning **konkrete tiltag**

Lav variation i anlæggene. Det gælder både inden for det enkelte areal, hvor der kan laves mindre variationer og mikroklimaer, men også i de forskellige områder hvor man kan satse på at skabe forskellige slags naturtyper.

Variationerne kan fx bestå af jordbunker, skrænter, våde og tørre områder, stenede eller sandede områder og udlagt dødt ved. Måske man kan tilføje trædesten, så man kan gå på opdagelse på arealet.

Med variation tilgodeses en masse arter, da forskellige arter er tilpasset forskellige jordbundsforhold.

Mange naturtyper har det i dag svært, da næringsstofforurening ødelægger de ellers næringsfattige naturtyper i Danmark. Ved at blande en sandet grusblanding sammen med den underliggende jord, imiteres forholdene i de næringsfattige naturtyper i naturen. Herved skabes der mere næringsfattige og tørre livsvilkår, som mange urter er udviklet til at leve i.

Ved skrænter (der fx etableres som støjvolde), kan der udlægges et jordlag der er sandet og kalket, så forholdene på et overdrev efterlignes. Herefter kan afklip fra et nærtliggende, udvalgt overdrev fordeles på arealet, så frøene herfra fordeles på det nye areal.

Ved arealer der bruges til klimatilpasning, vil forholdene ofte være ekstreme. Hovedparten af tiden er de meget tørre, og de har ofte en næringsfattig jord. Det giver anledning til at skabe bestemte naturtyper der findes under disse forhold, som man ikke finder mange steder i byen.

➤ Risvangs Allé

Stort klimatilpasningsprojekt med både regnvandsbede, træer, buske, grøfter, vadier. Vi har ikke sået noget i bunden af bedene, i stedet vil der de kommende sæsoner indfinde sig de urter som bedst passer til jordbunds- og fugtforholdene.

Kommunikation

Vild bynatur kan provokere nogle menneskers ordenssans. Derfor er det vigtigt med formidling, så vi kan forstå at det altså ikke er en spareøvelse, men noget der på sigt vil give overraskelser og naturoplevelser for alle.

Særligt under etableringen kan udenforstående let tro at et område er forsømt. Når driften ændres eller et område omlægges, er det derfor altid en god ide at informere brugerne og borgerne i lokalområdet.

Hvis projektet lægger op til det og der er bred opbakning i et lokalområde, kan man overgive ansvar med vedligehold, mod til gengæld at give medindflydelse på områdets udformning.

Standard skilte

Udarbejd standardskilte, hvis der er bynaturtiltag, der ofte laves på jeres arealer. Det kan fx være fældning af et elsket træ grundet risiko, tynding i et krat eller at I lader græsset gro.

Herved sparer I tid og ressourcer, da det samme skilt kan genbruges flere gange, evt. kun med små rettelser.

Skriv til groenneomraader@mtm.aarhus.dk så sender vi en fil med et standardskilt i A3 til en klikramme.

Kommunikation konkrete tiltag

Ved kommunikation ud til borgerne, kan der med fordel være fokus på, at de opnår en læring omkring sammenhænge i naturen. Skriv ikke kun hvad der gøres og hvornår, men også hvilke dyr det gavner og hvorfor.

Sæt skilte op der beskriver hvad der skal ske på området, hvornår og hvorfor. Sørg for at skiltene placeres på arealet, så flest mulig brugere ser dem. Borgere har oftest et stort ejerskab over deres lokalområder, og vil gerne have informationen når der skal ske ændringer.

Ved større indsatser kan man vælge at benytte pressemeddelelser for at hjælpe til at budskabet kommer ud.

Kommunikation **konkrete tiltag**

Brug de sociale medier, hvis budskabet skal ud til et bredt publikum.

Lav små videoer der forklarer ideen og processen bag bynaturtiltagene. Videoerne skal helst ikke være længere end 30-60 sekunder, hvis folk skal se dem færdige.

Lav korte opslag med flotte billeder til, der forklarer og viser, hvad der skal ske eller er sket på et område.

➤ **Skjoldhøjken**

Facebook opslag med kort video, der forklarer, hvorfor der tyndes og fældes i området.

➤ **Regenburgs Plads**

Ved et bunkerareal med en lille græsplæne opsatte vi dette skilt, for at se om der var naboer til pladsen, der var interesserede i at adoptere arealet og udvikle områdets bynatur.

En gruppe biologistuderende henvendte sig og fik hjælp med vores maskiner til at få skrællet græstørven af og blandet sand i jorden. Herefter tilplantede de arealet med hjemmehørende planter og frø.

BYNATUR I AARHUS